

Опора і рух. Види скелета. Значення опорно-рухової системи

Мета: розширити знання учнів про опорно-рухову систему тварин, дати порівняльну характеристику видам скелета; розглянути значення опорно-рухової системи в житті тварин; розвивати вміння працювати з підручником, порівнювати, робити узагальнюючі висновки; виховувати екологічно-цілісну орієнтацію в плані взаємин людини і природного середовища.

Обладнання: мультимедійна презентація, підручник, зошит

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

ХІД УРОКУ:

I. Опрацюйте конспект, запишіть головне у зошит (**червоний колір**), вивчить

II. Перегляньте відео <https://www.youtube.com/watch?v=ojf6qUPwpnA>

III. Дайте відповідь на питання, Слайд 28

Підготуй домашнє завдання

Поміркуйте

На значення опори звертав увагу ще давньогрецький математик, фізик та інженер, один з найдавніших вчених античності Архімед. Що таке опора? Опорою в механіці називають елементи системи, основною функцією яких є передача зусиль від однієї частини конструкції на інші або на фундамент. А яке ж значення має опора для тварин? Чи тільки цим обмежується значення опорної системи для організму тварин?

Опорно-рухова система (синоніми: опорно-руховий апарат, кістково-м'язова система, локомоторна система, скелетно-м'язова система) — комплекс структур, який утворює каркас, надає форму організму, дає йому опору та забезпечує захист внутрішніх органів і можливість пересування у просторі.

Що входить до **складу опорно-рухової системи** тварин?

- ✓ Скелет,
- ✓ м'язи,
- ✓ зв'язки,
- ✓ сухожилки

Опорні та рухові структури тварин

- ✓ Тіло одноклітинних тварин: Амеба — оболонку клітини, псевдоніжки; інфузорія — війки;
- ✓ Тіло кишковопорожнинних: епітеліально-м'язові клітини ектодерми (медуза);
- ✓ Тіло кільчастих червів: шкірно-м'язовий мішок;
- ✓ Тіло членистоногих: зовнішній скелет у вигляді хітинового покриву, до якого прикріплюються м'язи;
- ✓ Тіло хребетних: внутрішній скелет, до якого зовні прикріплюються м'язи.

Скелети тварин

Гідростатичний скелет
(порожнини, заповнені
рідиною)

Зовнішній скелет
(панцир)

Внутрішній скелет
(кістки)

Гідростатичний скелет –

рідинний скелет, у якому опорою для тіла є насичені водою м'які тканини (головоногі молюски) або порожнина (круглі та кільчасті черви).

Порожнинна рідина або вода тканин зумовлює тиск на м'язи тіла або шкірно-м'язового мішка. При скороченні м'язи забезпечують протидію, розміри та форму тіла.

У круглих червів первинна порожнина тіла заповнена рідиною під тиском – гідростатичний скелет

Екзоскелет – зовнішній скелет, утворений виділеннями цитоплазми клітин, клітинами ектодерми (коралові поліпи) або епітеліальними тканинами тіла (молюски).

Ріст тварин, що мають екзоскелет відбувається лише під час линяння (членистоногі з хітиновим екзоскелетом) або постійно нарощують його (молюски з черепашкою).

Внутрішній скелет – ендоскелет – механізм, що забезпечує опору, рух, форму тіла за рахунок внутрішнього каркасу, утвореного живими клітинами

Ендоскелет здатний до неперервного росту в тілі, тому немає потреби в линянні.

Зовнішній скелет:

- Переваги:

✓ Міцність, прикріплення м'язів і забезпечення руху, освоєння нових способів переміщення (політ).

- Недоліки:

✓ Не росте разом з твариною, робить тварину беззахисною під час линяння, обмежує розміри тіла.

Переваги внутрішнього скелета:

✓ Росте разом з твариною, збільшує швидкість руху тіла за рахунок значної спеціалізації окремих м'язів і їх груп.

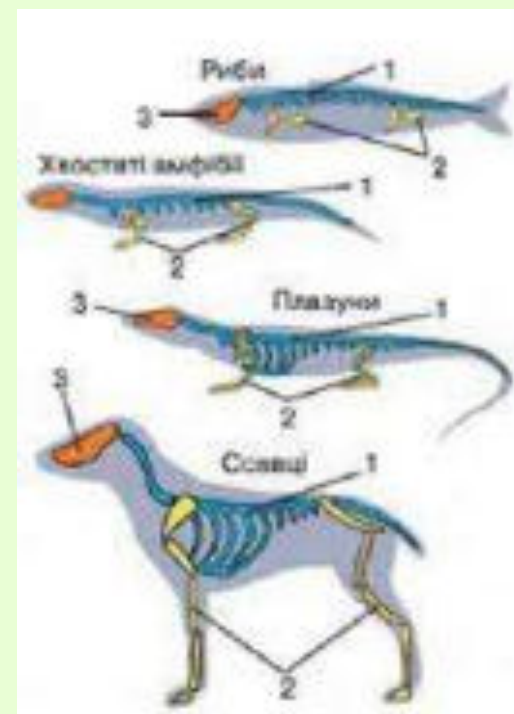
Висновок: більш прогресивним є внутрішній скелет.

Еволюція скелетної системи тварин:

- ✓ Від зовнішнього до внутрішнього скелету
- ✓ Диференціація на відділи, що зумовило урізноманітнення функцій.

Скелет риб

У кісткових риб скелет кістковий, а у хрящових складається з хрящових елементів. Скелет складається з черепа, хребта (два відділи: тулубовий і хвостовий), плечового і тазового поясів та опорних променів.

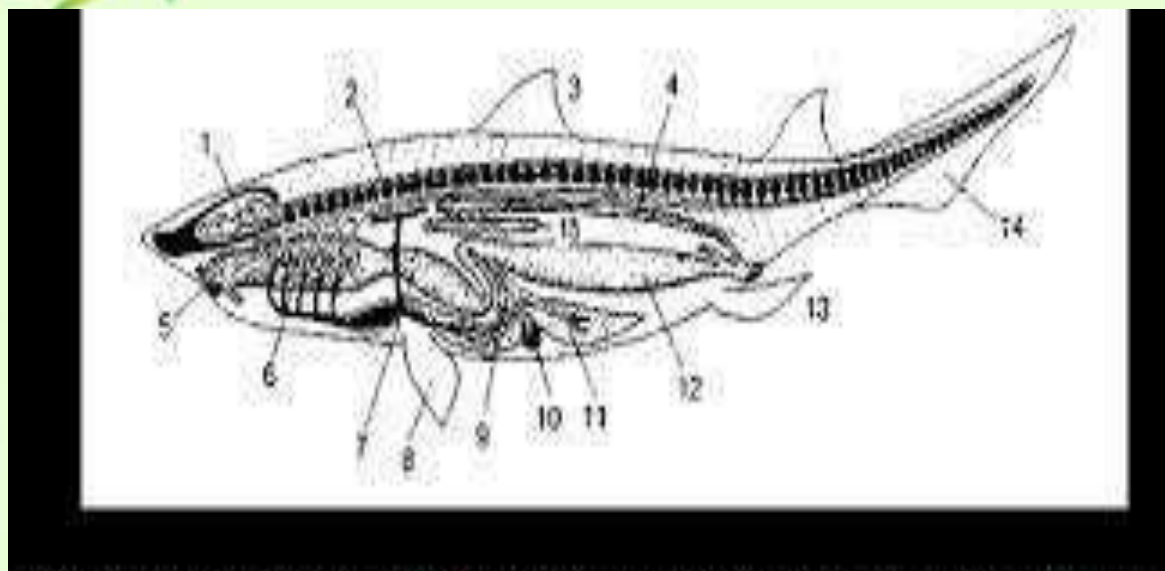

Рис. 34. Схема будови самця акул: 1- головний мозок; 2- спинна аорта; 3- шлунк; 4- печінка; 5- ротова порожнина; 6- глотка; 7- шлунк; 8- грудний плавець; 9- підшлункова залоза; 10- жовчний міхур; 11- печінка; 12- середня кишка; 13- черевний плавець; 14- хвостовий плавець; 15- сім'яник.

Скелет земноводних

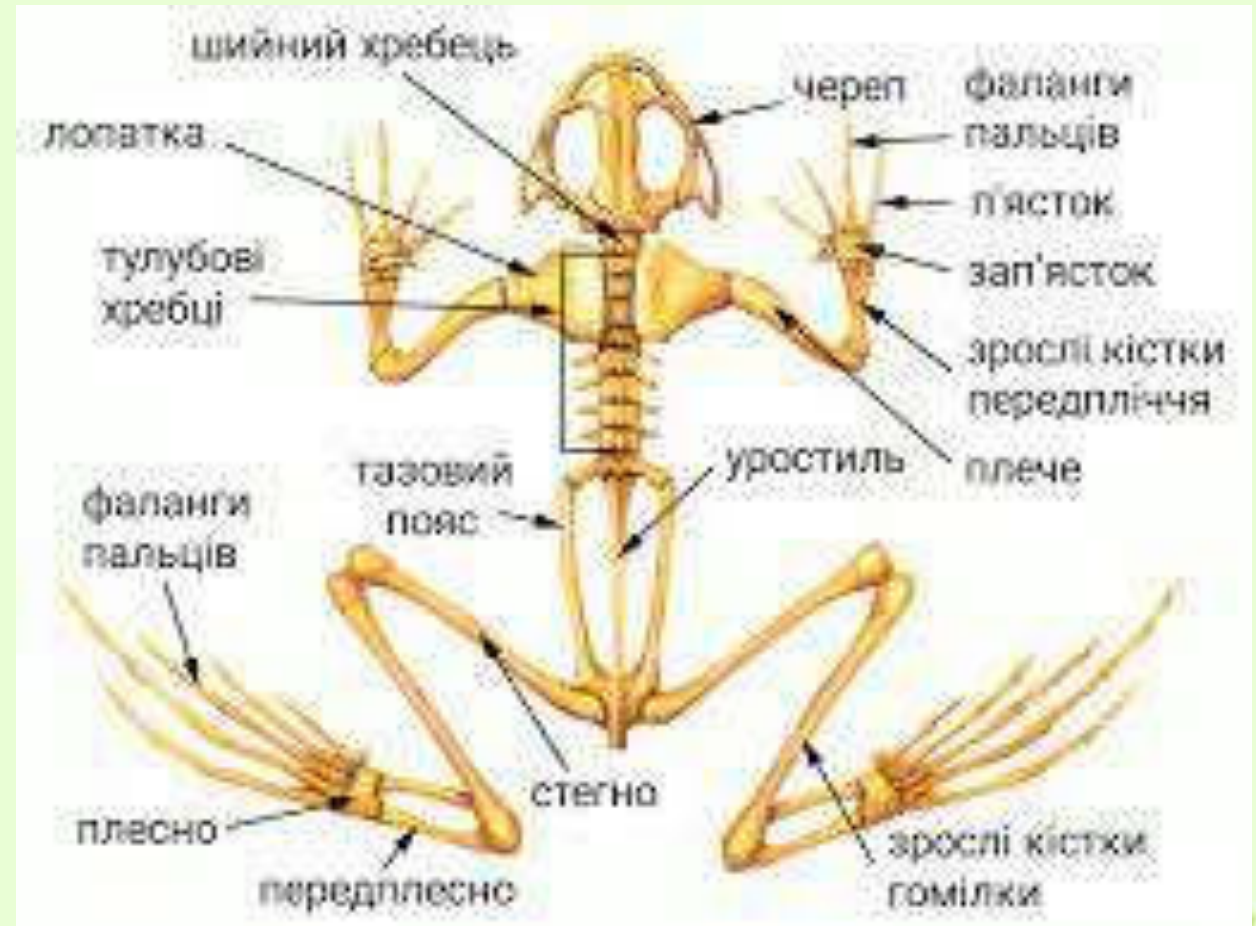
1.Осьовий скелет – хребет:

- шийний відділ
- грудний відділ
- крижовий відділ
- хвостовий відділ

2.Скелет голови – череп

3.Скелет поясів кінцівок

4.Скелет вільних кінцівок

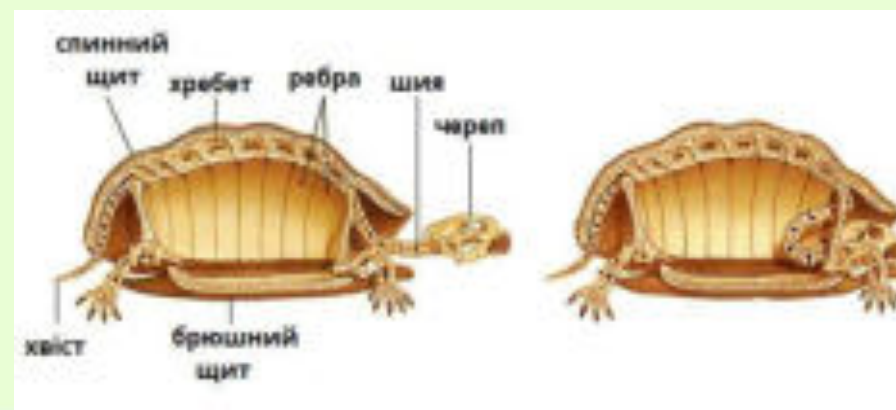
Скелет плазунів

У змії грудна клітка відсутня

У черепах панцир – це частина скелета

Скелет птахів

1. Скелет легкий, утворений порожнистими кістками.

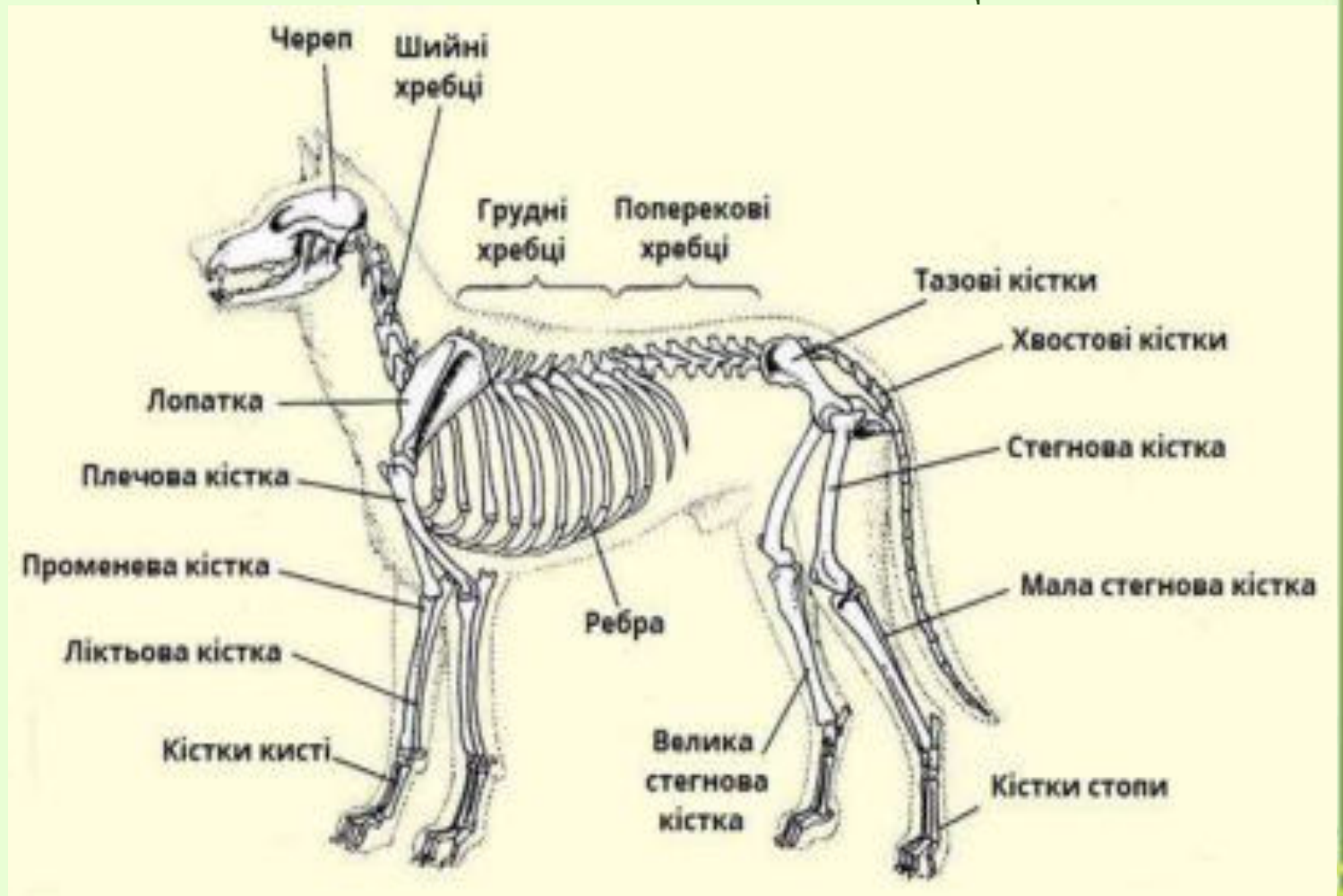
2. Частина кісток зростається:

- кістки черепа,
- кістки частини грудних, поперекових, крижових, хвостових хребців - у складні крижі;
- ключиці - у вилочку;
- кістки стопи - у цівку.

3. Зуби відсутні.

Скелет ссавців

1. Диференційовані зуби знаходяться в заглибинах альвеолах.
2. Розвивається кісткове піднебіння.
3. У шийному відділі 7 хребців не залежно від довжини шиї.
4. Грудний відділ утворений 12 парами ребер і грудиною.

Функції скелета:

- .....— фіксація м'язів і внутрішніх органів.
  - .....— захист життєво важливих органів (головний і спинний мозок, серце та ін.).
  - .....— забезпечення простих рухів, рухових дій.
  - .....— пом'якшення поштовхів та струсів.
  - ..... -
-

Рух - це переміщення складових частин клітини, самих клітин, органів організму и самого організму шляхом активної зміни положення чи форми.

РУХ ТВАРИН - здатність клітин чи організмів до активних взаємовідносин із середовищем, що виникає як результат скоротливості на різних рівнях організації життя.

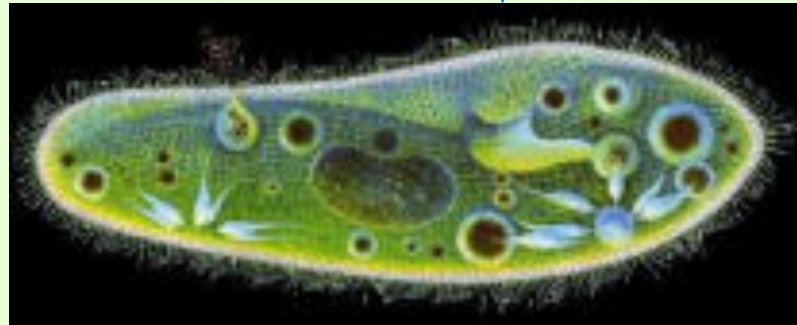
Активний рух тварин (локомоція) - це процес життєдіяльності, у якому беруть участь органели руху та органи руху для активного переміщення клітин чи організмів у просторі.

Види рухів тварин

Амебоїдний рух - це рух за допомогою несправжніх ніжок, які з'являються завдяки повільному перетіканню цитоплазми й зміні форми клітини.

Мерехтливий рух - це рух за допомогою джгутиків та війок, які є довгими чи короткими ниткоподібними цитоплазматичними виростами клітин з мікротрубочками всередині.

М'язовий рух - це рух за допомогою скоротливих органів м'язів, в утворенні яких беруть участь м'язові тканини.

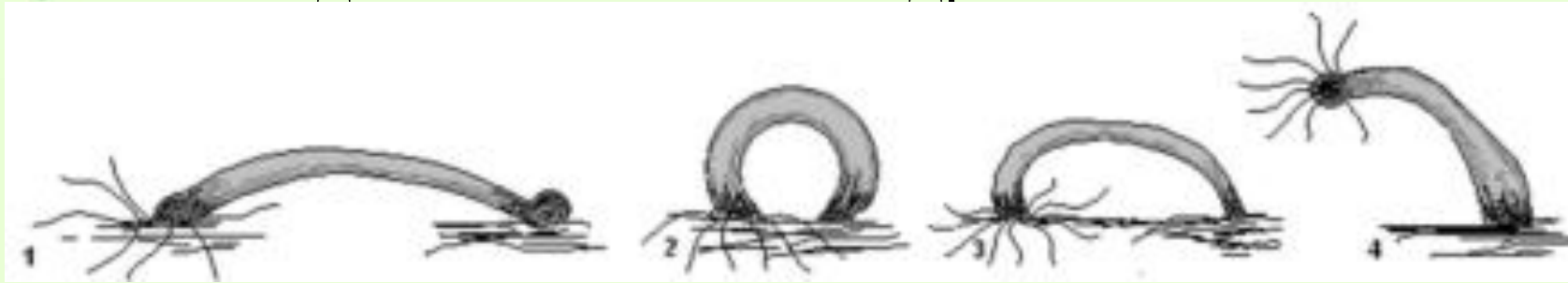
Реактивний рух

Для медуз характерний рух за рахунок виштовхування води скороченням парасольки

М'язовий рух

Рух кишковопорожнинних відбувається за рахунок скорочення епітеліально-м'язових клітин, з'єднаних мязовими відростками

«Крокуючий» тип пересування

«Акробатичний» тип пересування

Плавання

Повзання

Стрибання

Літання

Біг

«ПОМІРКУЙ»

— Про що свідчить різне положення кінцівок відносно тулуба у представників різних класів хребетних тварин?

— Про що свідчить подібний план будови скелетів різних хребетних тварин?

— Відомо, що риби не можуть повертати голову. Чи можуть це робити жаби та тритони? Відповідь поясніть.

— У скелеті змій відсутня грудна клітка. У зв'язку із чим вона була втрачена у цих тварин?

— Шия у ссавців має різну довжину: у собаки вона коротка, у жирафи — довга. Яка причина такої відмінності?

Домашнє завдання

Прочитати параграф підручника 35,
Вивчити матеріал конспекту,
Відповіді на питання (слайд 28) в зошит,
підготуватися до практичної роботи

